

ÚVOD

Neznalost zákona neomlouvá, ale umíme využívat svých práv a umíme se vhodným způsobem bránit? O každé společnosti platí, *že člověk je ohrožen v okamžiku, kdy lidé kolem přestávají cítit, že zákon a právo jsou tu od toho, aby se respektovaly.*

Právo, právní vědomí, zákonnost ... to jsou pojmy, které nás v běžném životě obklopují. Setkáváme se s nimi prostřednictvím televize, denního tisku a dalších sdělovacích prostředků. Často kolem sebe slyšíme „*máš na to právo*“, „*to je protiprávní*“. Denně jsem účastníky různých společenských vztahů, které jsou regulovány právem, protože to prostupuje našim profesionálním, soukromým i veřejným životem. A to, zda jsme schopni jednat v souladu s právem, závisí na úrovni právního vědomí. To by mělo být součástí všeobecné vzdělanosti, každý člověk měl znát svá práva a povinnosti, ale i prostředky, které existují k jeho ochraně.

Jan Sokol kdysi při nějakém setkání skupiny mladých lidí řekl: " ..... *Víte, já bych si představoval takovou kuchařku, občanskou kuchařku, která by studentům poskytla recepty, jak řešit základní občanské situace. Ani ne ve smyslu návodu - to ostatně ani dost dobře nejde, ale ve smyslu pomoci orientovat se v běžných občanských situacích a založit v nich dispozici k jejich řešení*".

Stručný text zahrnuje pouze stručné základy práva, ale věřím, že vám pomůže k orientaci v problematice a že v něm najdete a vyberete si to důležité nejen pro svou práci, ale i to zajímavé a potřebné pro život.

1. ZÁKLADNÍ PRÁVNÍ POJMY

Cíl

- seznámit se se základními právními pojmy
- orientovat se v jednotlivých právních odvětvích
- umět využívat a aplikovat získané poznatky v praxi

Zákonnost – důsledné dodržování právního řádu. (právní normy musíme znát a být přesvědčeni o nutnosti je dodržovat).

Právní vědomí - souhrn právních názorů, pocitů, představ a skutečných vědomostí, vyjadřujících vztahy občanů k platnému právu. Každý člověk, aniž si to uvědomuje, má právní vědomí. To není určeno jen stupněm vzdělanosti, ale také právní kulturou společnosti, ve které právo funguje.

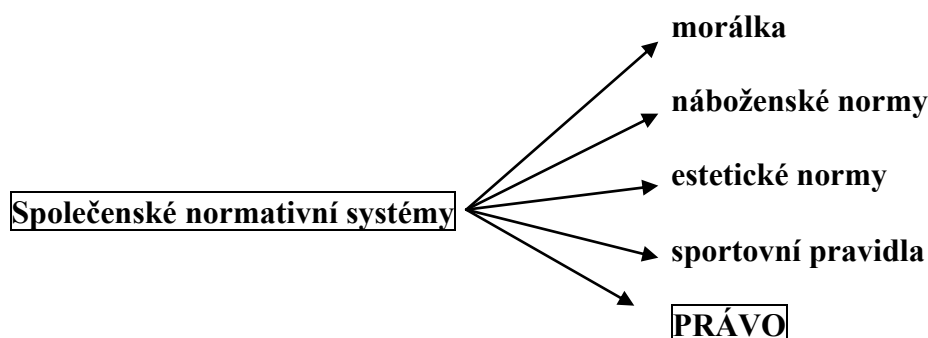
Úroveň právního vědomí má význam při aplikaci práva, zvláště pak při stanovení a vzniku právní odpovědnosti za porušení práva. Právo vychází ze zásady, **že neznalost zákona neomlouvá** – subjekt práva měl a mohl znát platné právo. Každý občan by tedy měl mít konkrétnější představy o právu občanském, rodinném, pracovním nebo trestním.

Právo - soubor pravidel lidského chování, jejichž dodržování je vynutitelné státní mocí. Je jedním ze společenských normativních systémů. Vedle morálky, náboženských norem, estetických norem, sportovních pravidel a dalších usměrňuje chování lidí. Všechny tyto systémy vytvořily množství pravidel chování.

Normativní systémy

Život každé společnosti je řízen různými normami, právními, náboženskými, morálními ..... Nejdůležitější jsou normy právní, jako všeobecně závazná pravidla chování. Mají státem stanovenou a uznanou formu a jejich dodržování je vynutitelné státní mocí. Právě formou a vynutitelností lze právní normy, které upravují jen některé společenské vztahy, odlišit od jiných normativních systémů. Ty jsou ovlivňovány především morálními normami, které nejsou vynutitelné státní mocí. Jejich nedodržování má za následek zpravidla morální odsouzení.

Právo je soubor pravidel lidského chování, jejichž dodržování je vynutitelné státní mocí. Je jedním ze společenských normativních systémů. Vedle morálky, náboženských norem, estetických norem, sportovních pravidel a dalších usměrňuje chování lidí. Všechny tyto systémy vytvořily množství pravidel chování.

Tato pravidla člověku radí, doporučují, ale také přikazují jak se chovat.

Příklad

Na štědrý den se nesmí jíst maso – náboženská norma.

Pomoc příteli v nouzi – morální norma.

Do divadla si obléknout společenské šaty – estetická norma.

Povinnost platit výživné na nezletilé děti – právní norma.

Dodržování právních norem vynucuje stát **sankcí** – trest odnětí svobody, peněžní pokuta.

Dodržování morálních norem je záležitostí svědomí každého člověka.

ÚKOL

Přiřaďte k uvedeným příkladů příslušné normy:

- V dopravním prostředku uvolním místo k sezení starší osobě .....
- Pomni, abys den sváteční světil .....
- Výpověď může rozvázat pracovní poměr zaměstnavatel i zaměstnanec .....
- Oblékej se čistě .....
- Doping je zakázán .....

Legislativa

Legislativa je činnost směřující k tvorbě právních předpisů ne synonymum pro právní předpis.

Právní akt

Právní akt je společný název projevů výkonu veřejné moci, jímž se právo buď tvoří nebo aplikuje.

Dělíme je na normativní právní akty (zákony a jiné právní předpisy) a individuální (rozhodnutí soudů, správních úřadů).

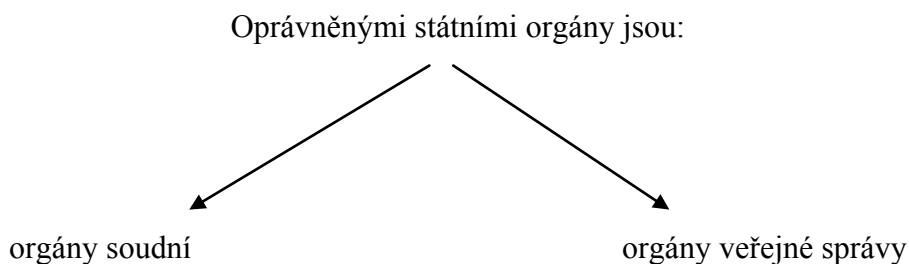
Normativní právní akt

Normativní právní akt = výsledek legislativní činnosti orgánů veřejné moci, obsahující právní normy. Legislativní pravomoc má na základě ustanovení Ústavy Parlament, dále vláda, ministerstva, správní orgány, zastupitelstva krajů.

Právnem předepsaný procedurální postup = vytvořený, schválený a náležitě publikovaný normativní právní akt.

Individuální právní akt

Individuální právní akt = rozhodnutí vztahující se jen na jedinečné případy v právní praxi jako výsledek aplikace práva (rozhodnutí, usnesení), kterými se stanoví konkrétní oprávnění nebo povinnosti orgánům, organizacím nebo občanům.

Náležitosti individuálního právního aktu (předepsané)

záhlaví	který orgán a v jaké věci rozhodl
výrok	vlastní rozhodnutí
odůvodnění	podle kterých právních norem a na základě jakých skutečností bylo rozhodnuto
poučení	o možnosti opravného prostředku, tj. kam, ke komu a v jaké lhůtě se lze odvolat

Právní řád obsahuje všechny právní normy ve státě, je uspořádán stupňovitě, záleží na tom, který státní orgán ji vydal a jak se nazývá – hovoříme o právní síle právní normy. Právní řád představuje jednotný celek – normy se obsahově doplňují, navazují na sebe a nesmějí být mezi nimi rozpory. **Každý zákon musí být v souladu s Ústavou a žádný prováděcí předpis nesmí zákonu odporovat.**

Systém práva = obsahové uspořádání právních předpisů. Ty jsou zařazeny do příslušných právních odvětví podle toho, kterou oblast společenského života upravují. Nejobecnějším členěním právního systému je členění na **právo soukromé** a **právo veřejné**.

PRÁVO SOUKROMÉ

občanské právo hmotné
rodinné právo
obchodní právo
pracovní právo
pozemkové právo
družstevní právo
mezinárodní právo soukromé

PRÁVO VEŘEJNÉ

ústavní (státní) právo
trestní právo
trestní právo procesní
správní právo
finanční právo
právo životního prostředí
občanské právo procesní
mezinárodní právo veřejné
církevní právo

Důležitým je rozlišení práva na **právo hmotné a právo procesní**.

Právo hmotné – normy hmotného práva určují, jaká práva a povinnosti mají ti, kterým jsou určeny (např. rodiče vůči svým dětem).

Právo procesní - normy procesní určují, jak je třeba právo uplatnit a jak je třeba v procesu postupovat (např. jak vymáhat plnění vyživovací povinnosti).

Právní systém (právní soustavu) tvoří souhrn všech právních norem, které jsou platné na území daného státu v daném časovém období.

Charakteristika právních odvětví

Ústavní právo upravuje nejdůležitější právní vztahy ve státě, zejména základní práva a svobody občanů, uspořádání státu a rozdělení státní moci a její výkon.

Prameny ústavního práva jsou Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony.

Správní právo je nejrozsáhlejší odvětví. Upravuje postavení a chování subjektů ve vztazích při realizaci výkonné moci ve státě, zvláště pak ve sféře tzv. veřejné správy.

Prameny správního práva - toto právo není upraveno zákoníkem. Významnými procesními zákony jsou zákon o správním řízení (správní řád), zákon o správě dané a poplatků

Finanční právo upravuje finanční hospodaření státu a jeho jednotlivých veřejnoprávních subjektů (právo daňové, devizové, měnové ....).

Prameny finančního práva - zákon o státním rozpočtu, daňové zákony, devizový zákon, celní zákon.

Trestní právo hmotné upravuje trestněprávní odpovědnost subjektů. V obecné části zejména stanoví co je to trestný čin a vymezuje jaké mohou být za trestný čin uloženy tresty.

Základním pramenem trestního práva hmotného je trestní zákon.

Trestní právo procesní úzce se pojí s trestním právem hmotným. Upravuje postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly zjištěny a pachatelé potrestáni.

Pramenem trestního práva procesního je trestní řád.

Občanské právo hmotné - souhrn právních norem, které upravují majetkové vztahy fyzických i právnických osob, dále majetkové vztahy mezi těmito osobami a státem a vztahy vyplývající z práva na ochranu osobnosti.

Pramenem občanského práva hmotného je občanský zákoník.

Občanské právo procesní obsahuje právní normy, které jednají a rozhodují o právech a povinnostech občanů i právnických osob z oblasti občanského, obchodního, rodinného a pracovního práva.

Pramenem občanského práva procesního je občanský soudní řád.

Obchodní právo upravuje postavení podnikatelů, obchodní závazkové vztahy a další vztahy, které s podnikáním souvisí.

Pramenem obchodního práva je obchodní zákoník.

Živnostenské právo upravuje podmínky živnostenského podnikání, oprávnění k provozování živností a kontrolu nad jejich dodržováním.

Pramenem živnostenského práva je zákon o živnostenském podnikání, zákon o živnostenských úřadech.

Pracovní právo upravuje pracovněprávní vztahy a vztahy, které s výkonem práce souvisí. Jde především o vztahy z pracovního poměru dále se týkají dovolené, mzdy, odpovědnosti za škodu, ochrany zdraví při práci apod.

Hlavním pramenem pracovního práva je Ústava ČR, Listina základních práv a svobod a Zákoník práce. Dále jsou to zvláštní předpisy - kolektivní smlouvy, vnitropodnikové normy (např. pracovní řád, organizační řád).

Rodinné právo upravuje otázky manželství, vztahy mezi manžely, mezi rodiči a dětmi, vztahy, které vznikají při náhradní rodinné výchovy.

Pramenem rodinného práva je zákon o rodině, Úmluva o právech dětí, zákon o sociálně-právní ochraně.

Prameny práva rozumíme právní formy, v nichž nalézáme platné právo, platné právní normy.

Právní norma

Právní norma je obecné pravidlo chování vyjádřené ve zvláštní stanovené nebo uznané formě, jehož zachovávání je vynutitelné státní mocí. Je základním prvkem právního systému, musí být obecná, nemůže řešit individuální případ.

Znaky právní normy				
Normativnost	Právní závaznost	Obecnost	Vynutitelnost státním donucením	Zvláštní státem stanovená nebo uznaná forma

Normativnost

Norma stanoví příkaz, zákaz nebo oprávnění jak se chovat. Normativnost je společná všem normám, nejen právním.

Příklad

Lhát se nesmí!

Neolizuj nůž!

Doping je zakázán!

Právní závaznost

Každé pravidlo chování nemusí být vždy závazné. Norma může být radou nebo doporučením. Právní normy se od rad nebo doporučení liší tím, že to, co stanoví, stanoví závazně.

Příklad

Při zvýšeném výskytu virového onemocnění je vhodné se nechat očkovat.

Obecnost

Právní norma je nejen závazná, ale i **obecně závazná**, tzn., že neřeší jednotlivý konkrétní případ, ale vztahuje se na neurčitý počet případů. Obecně je vymezen také subjekt právní normy – ten, o jehož práva a povinnosti jde.

Příklad

Z kupní smlouvy vznikne kupujícímu povinnost zaplatit za zboží prodávajícímu příslušnou cenu.

Vynutitelnost státním donucením

Toto je znak, který odlišuje právní normu od jiných druhů norem. Státní donucení znamená zabezpečení plnění právních norem v případech, kdy právo není respektováno. Zvláštním druhem státního donucení je sankce.

Příklad

Dlužník nesplatil dluh, odmítá jej zaplatit. Věřitel může plnění vymáhat soudní cestou.

Sankce = peněžitá pokuta, zákaz řízení motorových vozidel.....

Zvláštní státem stanovená nebo uznaná forma

Také tento znak je typický pro právní normu a odlišuje ji od jiných norem. Aby byla právní norma platná, musí mít určitou státem stanovenou nebo uznanou formu. Tyto formy jsou tzv. **prameny práva** jako je např. Ústava, zákon, vyhláška ...

Právní síla právního předpisu určuje jeho postavení v právním řádu. Pojem právní síly je vázán na orgán, který normativní právní akt vydal. Z hlediska právní síly mluvíme o hierarchii právních předpisů od nejvyšší právní síly k nejnižší. Na vrcholu pomyslné pyramidy stojí Ústava, Listina základních práv a svobod, ratifikované mezinárodní smlouvy a ústavní zákony.

ÚSTAVA, LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

ústavní pořádek

ÚSTAVNÍ ZÁKONY

MEZINÁRODNÍ SMLOUVY,
které byly ratifikovány a vyhlášena ve Sbírce zákonů ČR

ZÁKONY Parlamentu a ZÁKONNÁ OPATŘENÍ Senátu

---

podzákoné právní předpisy

NAŘÍZENÍ VLÁDY

VYHLÁŠKY MINISTERSTEV A JINÝCH ÚSTŘEDNÍCH ORGÁNŮ STÁTNÍ SPRÁVY
(např. Českého statistického úřadu, Státního úřadu pro jadernou bezpečnost,
Úřadu na ochranu hospodářské soutěže)

OBECNĚ ZÁVAZNÉ VYHLÁŠKY
A NAŘÍZENÍ KRAJŮ A OBCÍ

Platnost a účinnost právní normy

Platnost - právní předpisy nabývají platnosti dnem vyhlášení ve Sbírce zákonů. Datum platnosti je uvedeno v záhlaví.

Od okamžiku platnosti musíme odlišovat okamžik účinnosti právní normy. Právní norma může být platná, ale ještě se jí v praxi neřídíme.

Příklad

Zákoník práce byl vyhlášen ve Sbírce zákonů dne 7. 6. 2006 = platnost. Účinnosti však nabyl dnem 1. 1. 2007.

Účinnost – obecně označuje, od které doby je nutno podle právní normy postupovat. Datum nabytí účinnosti je zpravidla uvedeno v posledním paragrafu právního předpisu. Pokud není stanoveno jinak, nabývají právní předpisy účinnosti **patnáctým dnem** po vyhlášení.

Ve **Sbírce zákonů** se vyhláší v plném znění ústavní zákony, zákony, zákonná opatření Senátu, nařízení vlády a vyhlášky vydávané ministerstvy a jinými ústředními správními úřady a Českou národní bankou.

Některé další podzákonné prováděcí předpisy jsou uveřejňovány ve **Věstnicích jednotlivých ministerstev**.

Právní vztahy

Jsou to společenské vztahy upravené právními předpisy. Každý člověk žije po celý život v mnoha právních vztazích, pokud je účastníkem takového vztahu, musí dodržovat ustanovení příslušných právních předpisů. Pokud se v nich nevyzná, dělá chyby, porušuje právní předpisy a dostává se do problémů.

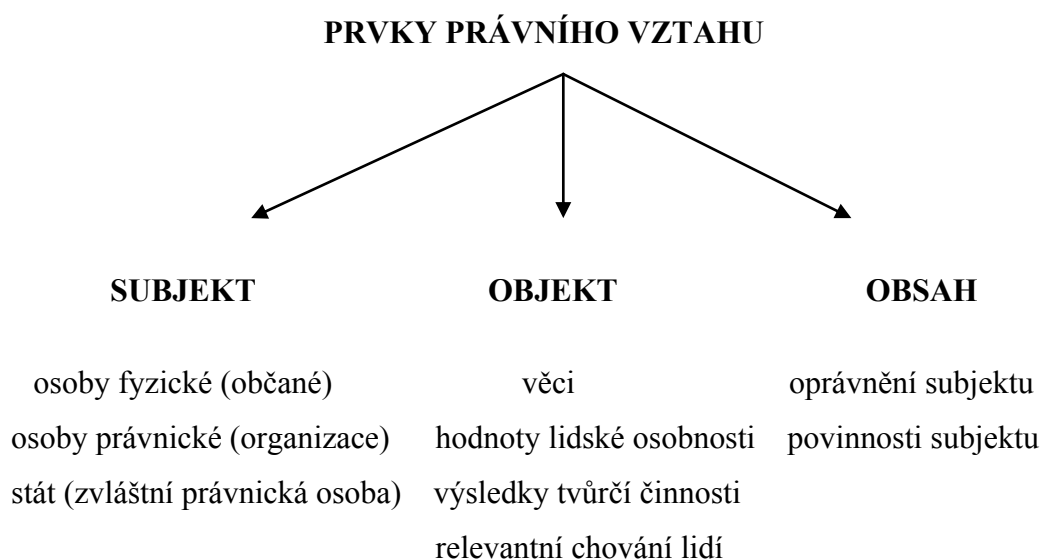
Příklad

V občanském právu – dědění majetku, smlouva o půjčce ...

V rodinném právu – vztahy mezi rodiči a dětmi ....

Ve finančním právu – daňové vztahy vůči státu ...

Tři prvky právního vztahu

Subjekty právního vztahu

1. Osoby fyzické

Subjektem právního vztahu jsou osoby, kterým právní normy dávají právní subjektivitu.

Právní subjektivita je souhrn dvou složek:

- způsobilost mít práva a povinnosti
- způsobilost k právnímu jednání (k právním úkonům)

Způsobilost mít práva a povinnosti - vzniká narozením a zaniká smrtí. Během života, bez ohledu na věk člověka, se tato způsobilost nemění a nemůže být omezena. Tedy i nezletilí a nesvéprávní mají způsobilost k právům a povinnostem a mohou být účastníky právních vztahů.

Způsobilost k právním úkonům (hovorově „svéprávnost“) – schopnost – oprávnění – vlastním jednáním zakládat, měnit nebo rušit právní vztahy, tj. nabývat práv a povinností. Tato způsobilost vzniká dosažením věku, v největším rozsahu až zletilostí, tj. dosažením věku 18 let. Nezletilí mohou činit právní úkony, které jsou povahou přiměřené rozumové a mravní vyspělosti odpovídající jejich věku (15 let v pracovním právu, v trestním právu částečná odpovědnost vzniká mezi 15 – 18 rokem – mladiství).

Soud může zbavit částečně nebo úplně způsobilosti k právním úkonům (duševní choroba, užívání drog, alkoholu ....)

2. Osoby právnické

Jde zpravidla o sdružení fyzických osob za účelem dosažení konkrétního cíle např. hospodářské, politické, zájmové ..... Organizace jednají svým jménem (zastoupení fyzickou osobou) a na svou majetkovou odpovědnost.

Způsobilost mít práva a povinnosti vzniká vznikem právnické osoby a zaniká zánikem právnické osoby.

3. stát – může být také subjektem právních vztahů. Bývá charakterizován jako veřejnoprávní korporace, za níž vykonávají právo a povinnosti státní orgány.

Příklad

I malé dítě může být vlastníkem nemovitosti (má způsobilost k právům a povinnostem), ale nemůže uzavřít samo kupní smlouvu, kterou by vlastnictví k nemovitostem získalo (nemá způsobilost k právním úkonům). Za nezletilé osoby jednají jejich zákonní zástupci.

Objekty právního vztahu - jsou tím, k čemu směřují práva a povinnosti subjektu:

- **věci** – právní normy vymezují, které věci mohou být objektem určitého druhu právních vztahů (*movité – automobil, nemovité – pozemek*)
- **výsledky tvůrčí duševní činnosti** (*vynálezy, umělecká díla*)
- **hodnoty lidské osobnosti** (*hodnoty nemajetkové povahy – čest, zdraví*)
- **chování a výsledky určitého chování** (*předložení dokladu kontrolnímu orgánu*)

Obsah právního vztahu = oprávnění a povinnosti subjektů právního vztahu.

Oprávnění subjektu – právem upravená možnost subjektu právního vztahu se určitým způsobem chovat (*možnost uzavřít kupní smlouvu*) a požadovat k tomu odpovídající chování od druhého subjektu (*zaplatit sjednanou cenu - povinnost subjektu*).

ÚKOL

Vysvětlete tento právní vztah: PRONÁJEM BYTU. (Kdo je subjektem, co je objektem a co je obsahem).

Kontrolní otázky:

1. Co je to právní systém a jak se dělí? Charakterizujte jej.
2. Definujte pojem právní řád a právní systém.
3. Co je to právní norma, jakou má strukturu, jaké má znaky a jak se třídí?
4. Jaké znaky má právní norma?
5. Seřad'te právní předpisy podle právní síly – od nejvyšší po nejnižší.
6. Jaký je rozdíl mezi platností a účinností právní normy?
7. Co jsou to právní vztahy? Vysvětlete jednotlivé prvky právního vztahu.
8. Co rozumíte pod pojmem právní subjektivita? Vysvětlete!

2. VYBRANÁ PRÁVNÍ ODVĚTVÍ

TRESTNÍ PRÁVO

Trestní právo je jedním z odvětví veřejného práva. Jeho účelem je chránit zájmy společnosti, ústavní zřízení ČR, práva a oprávněné zájmy občanů (fyzických i právnických osob) před jednáními pro společnost nebezpečnými – trestnými činy.

Trestným činem je pouze to jednání, které trestní zákon za trestný čin výslovně označuje.

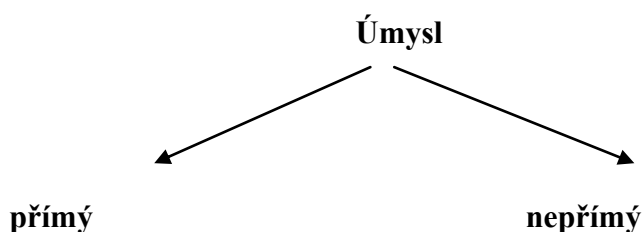
Stupeň nebezpečnosti činu představuje hranici mezi těmito dvěma stupni protiprávního jednání:

- trestné činy
- přestupky

PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ	
TRESTNÉ ČINY	PŘESTUPKY
Stupeň nebezpečnosti činu představuje hranici mezi těmito dvěma stupni protiprávního jednání.	
Trestným činem je jednání je pro společnost nebezpečné, jeho znaky jsou uvedeny v trestním zákoně a jeho stupeň nebezpečnosti pro společnost je vyšší než nepatrný.	Přestupek = protiprávní jednání nedosahující společenské nebezpečnosti trestného činu. Ve srovnání s trestným činem je stupeň nebezpečnosti nepatrný.
Trestné činy projednávají, řeší a trestají soudy na základě trestního zákona.	Přestupky řeší a trestají obce, jiné orgány státní správy, policie, podniky a ostatní organizace na základě jiných právních norem než trestního zákona, zpravidla podle právní normy příslušného odvětví (správní právo – správní řád).
Sankce - podmíněné a nepodmíněné	Sankce - napomenutí, pokuta, zákaz

odnětí svobody, peněžitý trest.	Činnosti.
Příklad	Příklad
<i>Krádež zboží v obchodě ve výši nad 5 000 Kč.</i>	<i>Ukládání odpadků na prostranství mimo vymezené skládky. Nezaplacení stanovené částky za komunální odpad.</i>

Aby jednání, bylo skutečně trestným činem, musí se ze strany pachatele jednat o jednání zaviněné. To může mít buď formu úmyslu nebo se může jednat o zavinění nedbalostní.

pachatel chtěl svým jednáním porušit nebo ohrozit zájem tímto zákonem chráněný

*Vystřelí z pistole s úmyslem zabít.
Bytová krádež.*

pachatel věděl že svým jednáním může porušit nebo ohrozit zájmy chráněné trestním zákonem a pro případ, že takové ohrožení nebo porušení opravdu způsobí, byl s tím srozuměn

Zloděj bodne uživatele bytu, který jej přistihne a uteče bez ohledu na to, jestli nezemře.

Nedbalost

vědomá

pachatel ví, že svým jednáním může způsobit takový následek, ale bez přiměřeného důvodu spoléhá, že se tak nestane

Pachatel nedodržíje dopravní předpisy, spoléhá na to, že k dopravní nehodě nedojde.

nevědomá

pachatel neví, že svým jednáním může porušit či ohrozit chráněný zájem, ačkoliv by to vědět s ohledem na okolnosti a své osobní poměry měl

Zdravotní sestra dá pacientovi dvakrát lék, kterým mu způsobí poškození zdraví.

Trestní zákon připouští však trestní postih i v případě, že chybí následek. Jedná se o **přípravu** k trestnému činu a **pokus** o trestný čin.

Příprava trestného činu je pro společnost nebezpečné jednání (vytváření podmínek pro jeho spáchání), ale k pokusu ani k dokonání trestného činu nedojde.

Příklad

Pachatelé si naplánují ozbrojené přepadení poštovního vozu, opatří si střelné zbraně, rozdělí úkoly a stanoví čas, místo a způsob přepadení. – Příprava trestného činu loupeže – jde o zvlášť závažný trestný čin.

Pokus – jednání pro společnost nebezpečné směřující k dokonání trestného činu, kterého se pachatel dopustil v úmyslu trestný čin spáchat, ale k jeho dokonání nedošlo.

Příklad

Pachatel přepadl ženu s úmyslem ji znásilnit. Podaří se jí ubránit, takže ke znásilnění nedojde.

Některá jednání, která se zdánlivě podobají trestnému činu, jsou vysloveně **trestním zákonem dovolená** a nejsou pro společnost nebezpečná. Trestní zákon upravuje okolnosti vylučující trestnost:

- **nutná obrana**

takové jednání, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útok na zájmy chráněné trestním zákonem – nejčastěji proti životu a zdraví, útok proti majetku).

Kdy se jedná o nutnou obranu?

- útok musí hrozit přímo – hrozba musí být opravdová a bezprostřední
- musí jít o jednání proti útoku, který už začal a ještě neskončil
- obrana musí být přiměřená

Příklad

Napadený použije nůž proti útočnickovi, který s nožem na něj útočí.

Pokud útočník ustal a napadený na něj s nožem zaútočí – není nutnou obranou.

- **krajní nouze**

čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněného tímto zákonem, **není trestným činem**.

Jestliže bylo možné toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak nebo způsobený následek je stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil – **nejde o krajní nouzi**.

Příklad

Na parkovišti v horkém dni sedí v zamčeném autě dítě, které horkem trpí. Rodič se delší dobu nevrací – rozbítí skla za účelem poskytnutí pomoci = jednání v krajní nouzi.

- **oprávněné použití zbraně**

trestný čin nespáchá ten, kdo použije zbraň v mezích příslušných zákonných předpisů.

Oprávněnými osobami k použití zbraně -*vojáci, policisté* - **musí** postupovat v souladu s příslušnými předpisy – povinnost šetřit život osoby proti které zákrok směřuje.

Právní následky trestní odpovědnosti

- **tresty** – jsou ukládány pachateli trestného činu výlučně trestními soudy na základě zákona

účel trestu

- ochrana společnosti před pachateli trestných činů
  - zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti
  - výchovné působení na pachatele i ostatní členy společnosti
-
- **ochranná opatření** – ukládá trestní soud pachateli trestného činu nebo činu jinak trestného (tj. nepřičetnému) – směřují k ochraně společnosti

Univerzální **sankcí** (obsaženou ve všech skutkových podstatách) je **trest odnětí svobody**. Jeho výkon probíhá diferencovaně ve čtyřech základních typech věznic:

- s dohledem
- s dozorem
- s ostrahou
- se zvýšenou ostrahou

O zařazení do jednotlivých typů věznic rozhoduje **soud**.

Podmíněné odsouzení - zákon umožňuje podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody – v současné soudní praxi zaujímá dominantní postavení.

Dva druhy podmíněného odsouzení:

- s dohledem – odnětí svobody nepřevyšuje 3 roky
- bez dohledu – odnětí svobody nepřevyšuje 2 roky

Výkon trestu se odkládá na určitou **zkušební dobu** (1 roku až 5 let). Podmíněně odsouzenému může soud uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život.

Příklad

Podrobit se protialkoholnímu léčení.

Zakázat návštěvy nevhodného prostředí.

Zákaz styku s určitými osobami.

Pokud se podmíněně odsouzený osvědčí ve zkušební době, uložený trest odnětí svobody **nevykoná** a hledí se na něj, jako by **nebyl odsouzen**.

Dohled nad pachatelem provádí **probační úředník** – postavení a úkoly vymezuje zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vést jej k řádnému životu. Soud mu může uložit pouze tresty uvedené v trestním zákoně.

Mladiství

Pro osoby mladší osmnácti let, které se dopustily trestného činu, platí **zvláštní režim**. Ten je upraven v **zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy** a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže.

Zákon se vztahuje na dvě věkové skupiny mládeže:

- **na děti mladší 15 let**

Dítě, které v době spáchání činu jinak trestného nedovršilo 15 rok svého věku – **není podle tohoto zákona trestně odpovědné**.

Dítě mladší než 15 let se dopustí činu jinak trestného – soud pro mládež učiní opatření potřebná k jeho nápravě – *dohled probačního úředníka, zařazení do terapeutického,*

psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče, ochranná výchova)

- **na mladistvé**

Osoba, která v době spáchání provinění dovršila 15 rok a nepřekročila 18 rok svého věku - je trestně odpovědná podle tohoto zákona, bude se proti ní konat soudní řízení.

Mladistvý, který v době spáchání trestného činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, **není za tento čin trestně odpovědný** (lze použít postupy a opatření jako u dětí mladších 15 let).

Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění.

Provinění za které by měl být mladistvý stíhán (odsouzen), musí vykazovat míru společenské nebezpečnosti vyšší než malou. Mladistvý **musí mít obhájce**.

Shledá-li soud mladistvého vinným, neukládá mu trest, ale tzv. **opatření**. Zákon zná tyto druhy opatření:

- výchovná opatření
- ochranná opatření
- trestní opatření

Osoba, proti níž se vede trestní řízení je jedním ze subjektů trestního řízení. Trestní řád označuje tuto osobu několika pojmy – podle stadia řízení a jejího postavení.

OSOBA, PROTI NÍŽ SE VEDE TRESTNÍ ŘÍZENÍ

PODEZŘELÝ	ten, kdo byl v souladu s ustanovením trestního řádu zadržen a nebylo mu sděleno obvinění
OBVINĚNÝ	ten, komu bylo mu sděleno obvinění. V trestním řízení je hlavní osobou
OBŽALOVANÝ	ten, v jehož věci bylo nařízeno hlavního líčení
ODSOUZENÝ	ten, proti kterému byl vydán odsuzující rozsudek, který nabyl právní moci

Proti většině rozhodnutí soudu nebo jiných orgánů činných v trestním řízení lze podat **opravný prostředek**.

Milost

V určitém, konkrétním případě (konkrétní osoba), může prezident republiky udělit milost, shledá-li žádost o milost dostatečně důvodnou a to na základě práva daného mu Ústavou. V tomto právu není nikomu odpovědný. Nejčastěji se uděluje milost v případě těžké nemoci, stáří ...

Amnestie

Amnestie - kolektivní zmírňování a odpouštění trestů, kterou uděluje rovněž prezident republiky. Vztahuje se vždy na trestné činy spáchané přede dnem vyhlášení amnestie – jedná se většinou o tresty s nižší mírou společenské nebezpečnosti a trestné činy spáchané z nedbalosti.

Prezident se zde neobrací k jednomu určitému pachateli, ale vyjadřuje určité pravidlo, podle kterého musí soudy přezkoumat, na koho se takové ustanovení vztahuje a na koho nikoliv.

Amnestie bývá vyhlášována u příležitosti volby prezidenta, významného státního svátku ...

Řízení ve věcech mladistvých je upraveno **zákonem č. 218/2003 Sb.**, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže.

Základním rysem tohoto zákona je v jediné normě postihnout komplexně problematiku zacházení se všemi dětmi a dospívajícími, kteří svým jednáním poruší ustanovení trestního zákona. Každý takový případ je projednáván **soudy pro mládež**.

Probační a mediační služba (zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě) je organizační složkou státu, která provádí úkony probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení. Střediska probační a mediační služby působí na celém území státu, zpravidla sídlí v sídlech okresních soudů.

Probace = organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, vč. uložených povinností a omezení. Dále sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.

Působnost Probační a mediační služby je vymezena v souladu s úpravou obsaženou v trestním zákoně a v trestním řádu. Vytváří předpoklady pro projednání věci v některém ze zvláštních druhů řízení, pro uložení trestů nespojených s odnětím svobody a pro nahrazení vazby jiným opatřením.

Vybraná ustanovení trestního zákona

Ohrožování výchovy mládeže

..... zahálčivý a nemravný život, jakékoliv závažné porušení povinnosti pečovat o osobu mladší osmnácti let ....

Proč je toto jednání trestné? Je především zájem na řádné výchově osob mladších osmnácti let, která má být vedena v souladu se zásadami morálky občanské společnosti.

Příklad

Martin Šimůnek – trenér byl odsouzen za trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže. Trestných činů se podle rozhodnutí soudu dopustil tím, že jako trenér TJ Bohemias opakovaně osahával cvičenku Terezu K., opakovaně s ní souložil a cvičence Kateřině Č. umožnil konzumovat alkohol a poté jí osahával.

Odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody se zařazením do typu výkonu trestu s ostrahou v trvání 7 let a k trestu zákazu činnosti v trvání 5 let.

Závěr

Znalci konstatují, že Tereza K. „byla do obžalovaného zamilovaná a přála si s ním ten vztah mít“. Uvedla, že „ho má pořád ráda“ .... je jí líto, že vztah už není.

Příklad

Učitel P.T. byl odsouzen k podmíněnému ročnímu trestu a k zákazu činnosti za to, že odvedl svou žačku 4. třídy do tělocvičny, dal jí černá tanga a přikázal jí, aby si je oblékla. V předklonu a v různých jiných pozicích ji pak natáčel na video, během toho a také při doučování ji osahával.

Se sexem je velice často spojeno používání alkoholických nápojů – ten kdo soustavně nebo ve větší míře podává alkoholické nápoje osobám mladším osmnácti let – **je trestně odpovědný za toto jednání.**

Příklad

Večírky a různé večerní hry při lyžařském výcviku, výletech ....

Ublížení na zdraví

Ustanovení trestního zákona postihuje spáchání ublížení na zdraví z nedbalosti, avšak pouze za předpokladu, že k němu došlo **porušením důležité povinnosti vyplývající ze zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce pachatele, nebo porušením povinnosti** uložené mu zákonem.

Příklad

Při horském výstupu - dítě se zraní. Byly dodrženy bezpečnostní předpisy? Bylo dítě poučeno o bezpečnosti? Zanedbal učitel svou povinnost?

Pohlavní zneužívání

Kdo vykoná soulož s osobou mladší 15 let nebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.

Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odst. 1 na osobě svěřené jeho doзору, zneužívaje její závislosti.

Pojem jiný způsob - v praxi jsou za jiný způsob považovány intenzivnější zásahy do pohlavní sféry poškozených – ohmatávání, líbání .... Zákon dále říká ..... spáchá-li tento čin na osobě svěřené jeho doзору, zneužívaje její závislosti .....

Výklad – zneužití závislosti předpokládá stav, kdy poškozená osoba je v určitém směru odkázána na pachatele a tím je omezena svoboda jejího rozhodování – pachatel faktické závislosti využívá.

Příklad

Žačka ZŠ, turistický oddíl – během výletu, výcviku – je možné děti považovat za závislé na vedoucím, učitelé – jsou závislé na něm a svěřené jeho doзору. Tzn. má právo a povinnost na takovou osobu dohlížet ...

Kdo zneužije závislosti osoby mladší 18 let nebo osoby svěřené jeho doзору ..... bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

Výklad - zneužití závislosti – poškozená osoba je v určitém směru odkázána na pachatele a tím je omezena svoboda jejího rozhodování. Právě tohoto nedostatku úplné svobody rozhodování pachatel využívá k realizaci svých záměrů.

Otázka k zamyšlení

Žákyně 8. třídy uvede, že jste ji při tělocviku poskytoval záchranu při přeskoku přes kozu a při tom jste ji osahával. Toto se dělo nejen při uvedeném cvičení, ale opakovaně. Žákyně údajně ví, že se vám líbí. Jak se budete bránit?

Kontrolní otázky

1. Co je to trestný čin a co je to přestupek?
2. Jak definuje zákon úmysl přímý a nepřímý?
3. Jak zákon rozděluje a definuje nedbalost?
4. Koho trestní zákon označuje za mladistvého?
5. Kdo je subjektem trestního řízení a jaká má práva?
6. Vysvětlíte pojem milost a amnestie.

ŠKOLSKÉ PRÁVO

Školy zabezpečují výchovu a vzdělávání, zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví žáka při činnostech, které přímo souvisí s výchovou a vzděláváním, soustavně vytvářejí podmínky pro bezpečnost a ochranu zdraví žáka a kontrolují jejich dodržování.

Vybraná ustanovení

Kdo vykonává státní správu ve školství?

- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
- Česká školní inspekce
- krajské úřady
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- ředitel právnické osoby vykonávající činnost školy nebo školského zařízení zřizované státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí
- jiné ústřední orgány státní správy

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)

Úkoly MŠMT

- má odpovědnost za stav, koncepci a rozvoj vzdělávací soustavy (prvořadý úkol)
- zřizuje školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy
- zřizuje školy s vyučovacím jazykem národnostní menšiny (pokud je nezřídí obec, kraj)
- ve výjimečných případech může zřizovat školy nebo školská zařízení, obvykle zřizovaná jiným zřizovatelem
- poskytuje finanční prostředky ze státního rozpočtu jako tzv. „přímé náklady na vzdělávání“
- vyhlašuje a řídí pokusné ověřování metod a obsahu, forem, organizace vzdělávání a pokusné ověřování způsobu řízení škol a školských zařízení
- vyhlašuje rozvojové programy ve vzdělávání

Kompetence MŠMT

- zpracování Národního programu vzdělávání
- vydávání rámcových vzdělávacích programů
- zpracování dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy
- zpracování výroční zprávy o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy
- udělování a odnímání schvalovací doložky učebnicím a učebním textům pro ZŠ a SŠ
- rozhodování o akreditaci vzdělávacích programů vyšších odborných škol
- rozhodování o nostrifikaci zahraničních vysvědčení vydaných zahraniční školou
- vydávání prováděcích právních předpisů (vyhlášek) .....

Česká školní inspekce (ČŠI)

ČŠI je správní úřad s celostátní působností, který je organizační složkou státu a účetní jednotkou. Ústředí má v Praze, inspektoráty umístěné v jednotlivých krajích ČR.

Prováděcím právním předpisem upravujícím podrobnější podmínky organizace ČŠI je vyhláška č. 17/2005 Sb.

Poslání ČŠI

Aktivní podpora zvyšování kvality vzdělávání, a to poskytováním cílené zpětné vazby všem, kdo tuto kvalitu ovlivňují.

Hlavní cíle ČŠI

- **evaluační**
získávání, zpracování, vyhodnocování a interpretace informací o stavu a výkonnosti vzdělávacího systému jako celku i škol a školských zařízení
- **kontrolní**
státní kontrola dodržování právních předpisů, které se vztahují k poskytování vzdělávání a školských služeb (podle zvláštního právního předpisu)
veřejnoprávní kontrola využívání finančních prostředků státního rozpočtu

Krajské úřady

Působnost krajského úřadu není v zákoně soustředěna do jednoho ustanovení, ale prolíná se celým zákonem.

- zpracovává v souladu s dlouhodobým záměrem vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ČR dlouhodobý záměr této soustavy v kraji a předkládá ji ministerstvu k vyjádření
- vytváří podmínky pro přípravu a hodnocení společné části maturitní zkoušky ve svém správním obvodu, jmenuje předsedy maturitních komisí, komisaře a hodnotitele, stanoví školy ve kterých se hodnocení zkoušek bude konat a oznámí to Centru pro zjišťování výsledků ve vzdělávání
- rozhoduje o nejvyšším počtu žáků a studentů v jednotlivých povolených oborech vzdělávání a formách vzdělávání
- stanoví krajské normativy v rámci financování škol a školských zařízení zřizovaných územními samosprávnými celky
- rozepisuje a poskytuje právníkům osobám vykonávajícím činnost škol finanční prostředky podle příslušného § školského zákona
- další kompetence

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností

Obecní úřad vykonávající další činnost, kterou této obci svěřily zvláštní zákony ve správním obvodu určeném prováděcím předpisem.

Kompetence

- zpracovává návrhy rozpisu rozpočtu finančních prostředků státního rozpočtu a předává je krajskému úřadu
- zpracovává a předkládá rozbor hospodaření
- zprostředkovává přenos údajů mezi obecní školou, školským zařízením a krajským úřadem

Ředitel školy

Kompetence

- rozhoduje o všech záležitostech týkajících se poskytování vzdělávání a školských služeb. Pokud zákon nestanoví jinak, odpovídá za to, poskytované vzdělání a služby jsou v souladu s tímto zákonem
- odpovídá za odbornou a pedagogickou úroveň vzdělávání
- vytváří podmínky pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
- zřizuje pedagogickou radu jako svůj poradní orgán
- stanovuje organizaci a podmínky provozu školy a školského zařízení
- odpovídá za použití přidělených finančních prostředků ze státního rozpočtu v souladu s účelem, na který byly přiděleny
- předkládá rozbor hospodaření podle závazné osnovy a postupu stanoveného ministerstvem

Zákon uvádí taxativní výčet rozhodnutí ředitele školy a školského zařízení kde rozhoduje o právech a povinnostech. V těchto případech se jeho činnost řídí správním řádem.

- přeřazení mimořádně nadaného žáka nebo studenta do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku
- povolení vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu žákovi nebo studentovi se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s mimořádným nadáním
- odklad povinné školní docházky

- přestup žáka ZŠ do jiné základní školy
- přijetí ke vzdělávání ve střední škole, ve vyšší odborné škole, konzervatoři
- podmíněné vyloučení a vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení
- povolení a zrušení individuálního vzdělávání žáka (domácí vzdělávání žáka prvního stupně ZŠ)

Ostatní ministerstva

Ministerstvo obrany (zřizuje a ruší)

- vojenské školy, vyšší odborné vojenské školy a školská zařízení jim sloužící

Ministerstvo vnitra

- střední policejní školy, vyšší policejní školy a školská zařízení jim sloužící
- střední školy požární ochrany, vyšší odborné školy požární ochrany a školská zařízení jim sloužící

Ministerstvo spravedlnosti

- střední školy Vězeňské služby a školská zařízení jim sloužící
- školy a školská zařízení pro osoby ve výkonu vazby nebo trestu odnětí svobod

Ministerstvo zahraničních věcí

- základní školy při diplomatické misi nebo konzulárním úřadu ČR

Kdo vykonává samosprávu ve školství?

- **obec**
- **kraj**

Obec je povinna zajistit podmínky pro plnění povinné školní docházky dětí s místem trvalého pobytu na jejím území a dětí umístěných na jejím území ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, které se v souladu se zvláštním právním předpisem nevzdělávají ve školách zřízených při těchto školních zařízeních.

Za tímto účelem:

- zřizuje základní školu nebo zajišťuje plnění povinné školní docházky v ZŠ zřizované jinou obcí nebo svazkem obcí
- stanoví obecně závaznou vyhláškou školské obvody v případech, kdy je v obci více škol
- zřizuje nebo ruší mateřské školy, mateřské a základní školy s vyučovacím jazykem národnostní menšiny, zařízení školního stravování sloužící dětem a žákům škol, které zřizuje
- zajistit podmínky pro předškolní vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky
- může zřizovat základní umělecké školy, školská zařízení pro zájmové vzdělávání, školská účelová zařízení a školy a školská zařízení, která jinak zřizuje kraj nebo ministerstvo, pokud prokáže potřební finanční, materiální a personální zabezpečení

Kraj je povinen zajistit podmínky pro uskutečňování středního a vyššího odborného vzdělávání, vzdělávání dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním, dále jazykového, základního uměleckého a zájmového vzdělávání a pro výkon ústavní výchovy.

Za tímto účelem zřizuje nebo zrušuje:

- střední školy
- vyšší odborné školy
- mateřské, základní, střední školy a školská zařízení pro děti a žáky se zdravotním postižením
- základní školy speciální
- školy při zdravotnických zařízeních
- školská výchovná a ubytovací zařízení a zařízení školního stravování pro děti, žáky a studenty škol, které zřizuje
- střední školy s vyučovacím jazykem národnostní menšiny
- jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky
- základní umělecké školy
- školská zařízení pro zájmové vzdělávání
- dětské domovy

Práva žáků a studentů:

- na vzdělávání a školské služby podle tohoto zákona
- na informace o průběhu a výsledcích svého vzdělávání
- na poradenskou pomoc školy ....

Povinnosti žáků a studentů:

- řádně docházet do školy nebo školského zařízení a řádně se vzdělávat
- dodržovat školní a vnitřní řád a předpisy a pokyny školy a školského zařízení k ochraně zdraví ....
- plnit pokyny pedagogických pracovníků škol ....

Zletilí žáci a studenti jsou dále povinni:

- informovat školu a školské zařízení o změně zdravotní způsobilosti ....
- dokládat důvody své nepřítomnosti ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školským řádem ...

Povinnosti zákonných zástupců:

- zajistit, aby dítě a žák docházel řádně do školy ...
- na vyzvání ředitele školy se osobně zúčastnit projednávání závažných otázek, týkajících se vzdělávání ....
- dokládat důvody nepřítomnosti dítěte ve vyučování ...

Pedagogičtí pracovníci

Zákon č. 563/2004 Sb. upravuje kdo může být pedagogickým pracovníkem dále předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků, jejich další vzdělávání a kariérní systém.

Kdo je pedagogickým pracovníkem?

- ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou ..... činnost přímým působením na vzdělávaného .....

Přímou pedagogickou činnost vykonává:

- učitel
- vychovatel
- speciální pedagog
- psycholog
- pedagog volného času
- asistent pedagoga
- trenér
- vedoucí pedagogický pracovník

Předpoklady pro výkon funkce pedagogického pracovníka:

- je plně způsobilý k právním úkonům
- má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává (vyhláška č. 317/2005 Sb., zákon č. 563/2004 Sb.)
- je bezúhonný (výpis z evidence Rejstříku trestů)
- je zdravotně způsobilý
- prokázal znalost českého jazyka (odborná kvalifikace získána v jiném jazyce)

Systém vzdělávacích programů (ustanovení § 3 a následující školského zákona)

Národní program vzdělávání

Rozpracovává cíle vzdělávání stanovené tímto zákonem a vymezuje hlavní oblasti vzdělávání, obsahu vzdělávání a prostředky, které jsou nezbytné k dosahování těchto cílů.

Zpracovává ho MŠMT, předkládá ho vládě k projednání a ta jej předkládá Poslanecké sněmovně a Senátu Parlamentu ke schválení

Rámcové vzdělávací programy

Vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání. Jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů, hodnocení výsledků vzdělávání dětí a žáků, tvorbu posuzování učebnic a učebních textů a závazných základem pro stanovení výše finančních prostředků přidělovaných ze státního rozpočtu.

Tyto programy vydává ministerstvo.

Školní vzdělávací programy

Musí být v souladu s rámcovým vzdělávacím programem. obsah vzdělávání může být uspořádán do předmětů nebo jiných ucelených částí učiva. Vydává je ředitel školy nebo školského zařízení.

Odměňování ve školství (Nařízení vlády č. 330/2003 Sb.)

Platová třída

Kvalifikační předpoklady a požadavky (nepedagogičtí pracovníci – katalog prací, pedagogičtí pracovníci – nově zákon č. 563/2004 Sb.)

Platový stupeň

(započitatelná praxe)

Osobní příplatek

(až 50% platového tarifu, 10. – 16. platová třída do výše 100%)

Příplatek za vedení

Zvláštní příplatky

(třídní učitel, za přímou pedagogickou činnost nad stanovený rozsah, za práci v sobotu a neděli)

Odměny

Školská rada (§ 167 školského zákona)

Zřizuje se při základních, středních a vyšších odborných školách.

Školská rada je orgán školy umožňující zákonným zástupcům nezletilých žáků, zletilým žákům a studentům, pedagogickým pracovníkům školy, zřizovateli a dalším osobám podílet se na správě školy.

Kompetence

- vyjadřuje se k návrhům školních vzdělávacích programů a jejich uskutečňování
- schvaluje výroční zprávu o činnosti školy
- schvaluje školní řád

- projednává návrh rozpočtu
- projednává inspekční zprávy ČŠI .....

Vzdělávací soustava (§ 7 – tvoří ji školy a školská zařízení)

Druhy škol

- mateřská škola
- základní škola (organizačně se člení na třídy)
- střední škola
(gymnázium, střední odborná škola a střední odborné učiliště)
- konzervatoř (člení se na oddělení)
- vyšší odborná škola (člení se na studijní skupiny)
- základní umělecká škola
- jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky (člení se na kurzy)

Základní vzdělávání

9 ročníků, člení se na první stupeň (1. – 5. ročník) a druhý stupeň (6. – 9. ročník)

Střední vzdělávání

Úspěšným ukončením se dosahuje těchto stupňů vzdělání:

- střední vzdělání
(závěrečná zkouška – praktická zkouška a teoretická zkouška z odborných předmětů)
- střední vzdělání s výučním listem
(písemná a ústní zkouška, praktická zkouška z odborného výcviku = vysvědčení o závěrečné zkoušce a výuční list)
- střední vzdělání s maturitní zkouškou
(vysvědčení o maturitní zkoušce)

Vzdělávání v konzervatoři

- střední vzdělání v maturitní zkouškou
- vyšší odborné vzdělání v konzervatoři

Absolutorium – vysvědčení o maturitní zkoušce a vysvědčení o absolutoriu s doložkou o získání příslušného stupně vzdělání.

Označení absolventa - za jménem „diplomovaný specialista“ („DiS“).

Vyšší odborné vzdělávání

3 roky, u zdravotnických oborů 3,5 roků.

Ukončuje se absolutoriem. Označení absolventa – za jménem „diplomovaný specialista“ (DiS).

Druhy školských zařízení

- školská zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (vzdělávání, poradenství v otázkách metodiky a řízení škol, rozvojové programy)
- školská poradenská zařízení (informační, diagnostická, poradenská a metodická činnost, odborné speciálně – pedagogické a pedagogicko – psychologické služby ....)
- školská zařízení pro zájmové a další vzdělávání (výchovné, vzdělávací, zájmové popř. tématické rekreační akce, osvětová činnost pro žáky, studenty, pedagogické pracovníky, popř. i další osoby)
- školská účelová zařízení (středisko služeb školám, školní hospodářství, středisko praktického vyučování, školní knihovna, plavecká škola)
- výchovná a ubytovací zařízení (celodenní výchova, ubytování a stravování zotavovací pobyty, vzdělávání, sportovní a zájmové činnosti v době mimo vyučování)
- zařízení školního stravování (školní stravování dětí a studentů v době jejich pobytu ve škole, školském zařízení – škola v přírodě)
- školská zařízení pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči

Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školská zařízení pro preventivní výchovnou péči – stanoví zvláštní právní předpis – zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně

výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků ..... stanoví v první části druhy dalšího vzdělávání, v druhé části složení a činnost akreditační komise a v třetí části kariérní systém pedagogických pracovníků. Součástí vyhlášky jsou přílohy upřesňující kariérní stupeň, základní činnost, odbornou kvalifikaci a další kvalifikační předpoklady. Tuto problematiku doplňuje Věstník MŠMT č. 12/2005, který v oznamovací části uvádí standardy pro jednotlivé druhy studia DVPP vč. kritéria výběru účastníků, časové dotace a ukončení studia.

Upozornění na některé změny školského zákona vyplývající z novely

Novela školského zákona ze dne 28. ledna 2009, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Novela obsahuje řadu úprav spočívající zejména v upřesnění citace jednotlivých ustanovení, doplnění nebo vypuštění některých slov nebo jejich nahrazení a vložení nových paragrafů - na některé zde upozorňuji.

Spolupráce škol a školských zařízení (§ 32 a)

Právnícká osoba vykonávající činnost školy nebo školského zařízení, která hodlá uskutečňovat projekt financovaný z prostředků Evropské unie, jehož předmětem je podpora kvality, rozvoje nebo dostupnosti vzdělávání a školských služeb, MŮŽE uzavírat s ostatními právníckými osobami vykonávajícími činnost školy nebo školského zařízení a dalšími osobami oprávněnými k výkonu činnosti související s předmětem projektu **smlouvy o partnerství**.

Plnění povinné školní docházky v zahraničí, v zahraniční škole na území ČR nebo v evropské škole (§ 38)

Ustanovení vymezuje, kde také může žák plnit povinnou školní docházku (mimo území ČR, zařízení při diplomatické misi nebo konzulárním úřadu ČR, zahraniční škole zřízené na území ČR .....)

Přípravný stupeň základní školy speciální (§ 48 a)

Je to nové ustanovení – zřizovatel základní školy speciální MŮŽE zřídit třídy přípravného stupně základní školy speciální .....

Přijímací řízení (§ 60)

Pro přijímací řízení ředitel školy stanoví jednotná kritéria pro všechny uchazeče ..... předpokládaný počet přijímaných uchazečů .... vyhlášení dalšího kola přijímacího řízení .....

Maturitní zkouška (§ 78 a násl.)

Zřízení Centra jako státní příspěvkové organizace, nahrazení a upřesnění terminologie - komisař, hodnotitel, zadavatel ...

Vzdělávání v mateřské škole (§ 123)

Vzdělávání v posledním ročníku mateřské školy, v přípravné třídě základní školy a v přípravném stupni základní školy speciální ..... poskytuje se bezúplatně.

V kterých případech rozhoduje ředitel školy a školského zařízení o právech a povinnostech v oblasti státní správy (§ 165)

Školské rady (§ 167)

Kdy lez konat předčasné volby do funkce voleného člena školské rady, kdy skončí funkce člena před uplynutím funkčního období .....

Zřízení Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání (§ 169)

Zřízení Centra jako státní příspěvkové organizace.

PRACOVNÍ PRÁVO

Pracovní právo je jedním z právních odvětví, které se bezprostředně dotýká každého z nás - jako zaměstnance nebo zaměstnavatele.

Základním pramenem tohoto práva je **Ústava ČR** a ústavní zákony, **Listina základních práv a svobod** dále zákony, nařízení vlády a vyhlášky ministerstev. Typické pro pracovní právo jsou kolektivní smlouvy a vnitřní předpisy.

Základním pramenem pracovního práva je **zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce**, do kterého byly včleněny některé samostatné předpisy zákon o mzdě, o platu o cestovních náhradách ....

Zákoník práce upravuje pracovněprávní vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli a mimo jiné definuje pojem závislé práce, pracovní doby, práci přesčas, pracovní pohotovost, poskytování platu, mzdy a odměny za pracovní pohotovost, jakož i zjišťování a používání průměrného výdělku pro pracovněprávní účely.

Dalšími důležitými předpisy jsou mimo jiné **zákon č. 2/1991 Sb., o kolektivním vyjednávání**, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upravuje kolektivní vyjednávání mezi příslušnými odborovými organizacemi a zaměstnavateli za případné součinnosti státu, jehož cílem je uzavření kolektivní smlouvy a **zákon č. 309/2006 Sb.**, kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích .....

Problematika pracovního práva je velmi široká, kapitola se zabývá pouze ustanoveními dotýkajícími se BOZP.

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci (BOZP)

Cílem právní úpravy je řešit základní povinnosti zaměstnavatele při zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců a všech fyzických osob, které se se souhlasem zaměstnavatele zdržují na pracovišti.

Příklad

Rodiče v době rodičovských schůzek.

Zaměstnavatel je povinen vytvářet bezpečné a zdraví neohrožující pracovní prostředí a pracovní podmínky vhodnou organizací bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a přijímat opatření k předcházení rizikům.

Prevence rizik = rozumí se tím všechna opatření vyplývající z právních a ostatních předpisů k zajištění BOZP a z opatření zaměstnavatele, která mají za cíl předcházet rizikům, odstraňovat je nebo minimalizovat působení rizik, která nelze odstranit.

Zákoník práce definuje v § 102 **všeobecné preventivní zásady** – zaměstnavatel z nich vychází při přijímání a provádění technických, organizačních a jiných opatření k prevenci rizik.

Povinnosti zaměstnavatele § 103

Zaměstnavateli jsou ve vztahu k zaměstnanci stanoveny zákonem taxativně vymezené povinnosti, které významně zasahují do výkonu práce všech nebo určených skupin zaměstnanců:

- nepřipustit, aby zaměstnanec vykonával zakázané práce a práce, jejichž náročnost by neodpovídala jeho schopnostem a zdravotní způsobilosti (posoudit práci vzhledem ke schopnostem, je zaměstnavatel schopen sám, zdravotní způsobilost kvalifikovaně posoudit nemůže. Tuto povinnost může splnit zaměstnavatel pouze pracovní lékařskou prohlídkou – vstupní (vyžadovat **vždy**), preventivní, mimořádnou)
- sdělit zaměstnancům, které zdravotnické zařízení jim poskytuje pracovní lékařskou péči .....
- nahradit zaměstnanci, který se podrobí pracovní lékařské prohlídce, vyšetření nebo očkování případnou ztrátu na výdělků .....
- zajistit zaměstnancům školení o právních a ostatních předpisech k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci
- zajistit dodržování zákazu kouření na pracovištích (zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem .....§ 8)
- a další

Zákaz kouření - uvedený zákon výslovně stanoví, že se zakazuje kouřit ve vnějších (pozemek školy) i vnitřních prostorách všech typů škol a školských zařízení.

Nově se stanoví, že zaměstnanec nesmí kouřit nejen na pracovišti, ale také v jiných prostorách, kde jsou účinkům kouření vystaveni také nekuřáci (šatny, oddechové kouty, sprchy).

Je zaměstnavatel povinen zřídit kuřárny?

NENÍ. Povinnost zřizovat kuřárny byla stanovena Směrnicí ministerstva zdravotnictví 46/1978 v § 50, byla však zrušena a v nové právní úpravě tato povinnost obsažena není.

Ve vyhlášce č. 372/1992 Sb., je sice uvedeno, že kouření je povoleno jen v místnostech a nebo místech k tomu určených, zřetelně označených - ani toto neznamená zřizovat tzv. kuřárny.

Může zaměstnavatel zakázat kouřit ve všech jeho prostorách i když zákaz kouření nevyplývá z právních předpisů?

Zaměstnavatel je oprávněn stanovit zákaz kouření ve všech prostorách. V žádném případě se nejedná o diskriminaci kuřáků. Je potřeba však takový zákaz pečlivě zvážit – ve většině případů je kuřáky porušován.

Pokud se zaměstnavatel rozhodne umožnit kouření v některých prostorách je třeba to přesně stanovit v pracovním řádu.

Povinnosti zaměstnavatele při pracovních úrazech a nemocech z povolání (§ 105)

Zaměstnavatel, u něhož k pracovnímu úrazu došlo je povinen:

- objasnit příčiny a okolnosti vzniku tohoto úrazu (účast zaměstnance – pokud to zdravotní stav dovolí, svědků, zástupce pro oblast bezpečnosti ...)
- neměnit stav na místě úrazu do doby objasnění příčin
- uvědomit o úrazu zaměstnavatele (jde-li o cizího zaměstnance)

Zaměstnavatel vede **knihu úrazů**, ve které **eviduje všechny úrazy, i když jimi nebyly způsobena pracovní neschopnost nebo byla způsobena pracovní neschopnost nepřesahující 3 kalendářní dny.**

Zaměstnavatel vyhotovuje záznamy a vede **dokumentaci o všech pracovních úrazech**, jejichž následkem došlo:

- ke zranění zaměstnance s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny
- k úmrtí zaměstnance

Zaměstnavatel je povinen:

- ohlásit pracovní úraz stanoveným orgánům a institucím
- zaslat jim záznam o úrazu
- přijímat opatření proti opakování pracovních úrazů

Způsob evidence, hlášení o zasílání záznamu o úrazu, vzor záznamu o úrazu a okruh orgánů a institucí, kterým se ohlašuje pracovní úraz a zasílá záznam o úrazu stanoví vláda svým **nařízením č. 494/2001 Sb.**

Práva a povinnosti zaměstnance § 106

Zákoník práce ukládá v rámci BOZP práva a povinnosti také zaměstnanci.

Jedno ze základních práv, která náleží zaměstnancům, je právo účasti na řešení otázek souvisejících s bezpečností a ochranou zdraví při práci. Toto právo je uskutečněno přímo (tam, kde nepůsobí odborová organizace nebo zástupce pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci) nebo prostřednictvím odborové organizace.

Zaměstnanec má právo:

- na zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci
- odmítnout výkon práce, o níž má důvodně za to, že bezprostředně a závažným způsobem ohrožuje jeho život nebo zdraví, popř. život nebo zdraví jiných fyzických osob; takové odmítnutí není možné posuzovat jako nesplnění povinnosti zaměstnance
- na informace o rizicích jeho práce; informace musí být pro zaměstnance srozumitelná
- na informace o opatřeních na ochranu před jejich působením
- má právo a povinnost podílet se na vytváření bezpečného a zdraví neohrožujícího pracovního prostředí, a to zejména uplatňováním stanovených a zaměstnavatelem přijatých opatření a svou účastí na řešení otázek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Zásadní povinnosti zaměstnance:

- dbát o svou vlastní bezpečnost, o své zdraví i o bezpečnost a zdraví fyzických osob, kterých se bezprostředně dotýká jeho jednání, popř. opomenutí při práci
- znát základní povinnosti vyplývající z právních a ostatních předpisů a požadavků zaměstnavatele k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (nedílná a trvalá součást kvalifikačních předpokladů zaměstnance)
- účastnit se školení zaměřených na uvedenou problematiku vč. ověření svých znalostí

- podrobit se pracovně lékařským prohlídkám, vyšetření nebo očkování stanovených zvláštními právními předpisy
- dodržovat právní a ostatní předpisy, pokyny zaměstnavatele a řídit se zásadami bezpečného chování na pracovišti a informacemi zaměstnavatele
- nepožívat alkoholické nápoje a nezneužívat jiné návykové látky na pracovištích zaměstnavatele a v pracovní době i mimo tato pracoviště, nevstupovat pod jejich vlivem na pracoviště zaměstnavatele, nekouřit na pracovištích a v jiných prostorách .....

Zaměstnanec tedy **nesmí požívat alkoholické nápoje v pracovní době** vždy a na pracovišti i po pracovní době!

Příklad

Oslava na pracovišti mimo pracovní dobu je v rozporu se zákoníkem práce.

POZOR!

Přestávka v práci nepatří do pracovní doby, zaměstnanec má ale povinnost nevstupovat na pracoviště pod vlivem alkoholu. Alkoholický nápoj bude mít pravděpodobně účinky i po uplynutí 30 minutové přestávky.

- oznamovat svému nadřízenému nedostatky a závady na pracovišti, které ohrožují nebo by mohly ohrozit bezpečnost nebo zdraví zaměstnanců
- bezodkladně oznamovat nadřízenému svůj pracovní úraz, pracovní úraz jiného zaměstnance nebo úraz jiné fyzické osoby
- podrobit se na pokyn oprávněného vedoucího, kterého zaměstnavatel písemně určil, zjištění, zda není pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek.

POZOR!

Pokud vydá oprávněný vedoucí zaměstnanec pokyn, aby se zaměstnanec podrobil zkoušce na alkohol, je povinen poslechnout. Pokud odmítne, hledí se na něj, jako by byl pod vlivem alkoholu, nebo jiné návykové látky.

Zákaz užívání alkoholických nápojů se nevztahuje:

- na zaměstnance v hutích, slévárnách (nizkostupňové pivo)
- na zaměstnance, kde jde o součást pracovních úkolů (degustátoři)

- na ty, u nichž je užívání alkoholických nápojů **obvykle** spojeno s plněním pracovních úkolů (obchodní jednání, kde je obvyklé, že se uzavřená smlouva stvrdí vedle podpisu i přípitkem tzv. LITKUP).

Kontrola nad dodržováním BOZP

- zaměstnavatel – soustavná kontrola, zda zaměstnanci dodržují předpisy k zajištění BOZP. (Nejméně 1 x ročně prověrky BOZP na všech pracovištích)

Je to součást pracovních povinností vedoucích zaměstnanců na všech úrovních řízení

- odborová organizace a zástupci pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci
- Státní úřad inspekce práce
- oblastní inspektoráty práce

NÁHRADA ŠKODY

Předcházení škodám

Povinnost zaměstnavatele

- **vytváření** bezpečných pracovních podmínek pro zaměstnance a odstraňování zjištěných závad – prevence budoucích škod
- **oprávnění** provádět v nezbytném rozsahu kontrolu zaměstnanců
Kontrola věcí vnášených a vynášených zaměstnanci, aby se předešlo ohrožení či zcizení majetku zaměstnavatele. Zákon výslovně stanoví, že zaměstnavatel je oprávněn provádět prohlídky zaměstnanců (k předcházení škody) v nezbytném rozsahu, musí je provádět osoba stejného pohlaví a nesmí být porušena práva na ochranu osobnosti zaměstnanců.

Povinnost zaměstnance

- **počínat** si tak, aby ke škodám či k bezdůvodnému obohacení nedocházelo
- **upozornit** nadřízeného pokud hrozí škoda, při bezprostředně hrozící škodě zakročit
Důležitou okolností bránící zakročit proti hrozící škodě je např. zdravotní stav zaměstnance, vystavení vážnému ohrožení sebe, spoluzaměstnanců nebo osob blízkých
.....
- **oznámit** nadřízenému, že nemá vytvořeny potřebné pracovní podmínky

Bez důvodné obohacení = majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů.

Osoba blízká podle občanského zákoníku = příbuzný v řadě přímé, sourozenec, manžel a jiná osoba v poměru rodinném nebo obdobném, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.

Odpovědnost zaměstnance za škodu

Obecná odpovědnost

Zaměstnanec odpovídá za škodu, kterou způsobil zaviněným **porušením povinností při plnění pracovních úkolů** nebo v přímé souvislosti s ním. Povinnost zaměstnavatele prokázat jeho zavinění.

Porušení povinností = porušení povinností uložených tímto zákonem a dalšími právními předpisy.

Co se rozumí plněním **pracovních úkolů** = výkon pracovních povinností vyplývajících z pracovního poměru a z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, jiná činnost vykonávaná na příkaz zaměstnavatele a činnost, která je předmětem pracovní cesty, činnost konaná pro zaměstnavatele na podnět odborové organizace .....

Příklad

*Zaměstnankyně – účetní z příkazu vedoucího nese na poštu dopis – nemá to v popisu práce. Cestou jí vznikne škoda. Podle zákoníku práce jde o výkon práce a náleží jí náhrada škody. Pokud se zastaví po cestě ke kadeřníkovi, škodu nelze takto hodnotit. Jde o tzv. **EXCES** a pobyt u kadeřníka nelze považovat za výkon práce.*

Přímá souvislosti s plněním pracovních úkolů = úkony potřebné k výkonu práce a úkony během práce obvyklé nebo nutné před počátkem práce nebo po jejím skončení a úkony obvyklé v době přestávky v práci na jídlo a oddech konané v objektu zaměstnavatele .....

Škodou = majetková újma zaměstnavatele, která je objektivně vyčíslitelná penězi.

Zavinění lze označit jako psychický stav zaměstnance vůči svému jednání. Má dvě formy: **úmysl** a **nedbalost**.

Úmysl přímý – zaměstnanec věděl, že může způsobit škodu a chtěl ji způsobit.

Úmysl nepřímý - zaměstnanec věděl, že může způsobit škodu, a pro případ, že ji způsobí, byl s tím srozuměn.

Nedbalost vědomá - spočívá v tom, že zaměstnanec věděl, že škodu může způsobit, ale spoléhal, že se tak nestane.

Nedbalost nevědomá - zaměstnanec nevěděl, že svým jednáním může způsobit škodu, ač to vědět měl a mohl.

Zákoník práce stanoví, že výši náhrady škody způsobené **nedbalostí** hradí zaměstnanec maximálně do výše 4 ½ násobku své průměrné mzdy. Škoda způsobená **úmyslně** (v opilosti, návykové látky) - hradí veškerou vzniklou škodu .

Zvláštní odpovědnost

Odpovědnost za schodek na svěřených hodnotách, které je zaměstnanec povinen vyúčtovat – tato odpovědnost vzniká uzavřením písemné dohody o odpovědnosti k ochraně hodnot svěřených k vyúčtování (hotovost, ceniny, zásoby materiálu). Zaměstnanec má možnost s nimi osobně disponovat po celou dobu, po kterou mu byly svěřeny. Odpovídá za vzniklý schodek a je povinen jej nahradit v plné výši.

Osobní dispozice = zaměstnanec má možnost (teoreticky) se svěřenými hodnotami nakládat, a to nejen v pracovní době, ale i mimo ni. Zamezení osobní dispozice je i situace, kdy je zaměstnanec povinen odevzdávat klíč od pokladny nebo skladu do úschovy zaměstnavateli nebo jiné osobě.

Schodkem na hodnotách se rozumí rozdíl mezi skutečným a účetním stavem převzatých hodnot.

Obdobná úprava platí pro odpovědnost za ztrátu svěřených předmětů (nástroje, pracovní prostředky), které byly svěřeny zaměstnanci na písemné potvrzení.

Předměty, jejichž cena přesahuje 50 tis. Kč mohou být zaměstnanci svěřeny jen na základě písemné dohody o odpovědnosti za ztrátu svěřených předmětů.

U odpovědnosti zaměstnance za škodu je zaměstnavatel **povinen** se zaměstnancem výši požadované škody projednat a písemně mu ji oznámit (vhodný je písemný protokol).

Uzná-li zaměstnanec svou odpovědnost a je-li ochoten požadovanou náhradu zaplatit, **musí** být uzavřena písemná dohoda o náhradě škody. Bez této dohody nemůže zaměstnavatel srážet náhradu škody ze mzdy či platu zaměstnance.

Odpovědnost zaměstnavatele za škodu

Obecná odpovědnost

U obecné odpovědnosti je vyžadováno porušení právních povinností, vznik škody a příčinná souvislost mezi nimi.

Škoda na dopravním prostředku, na nářadí, zařízení a předmětech zaměstnance potřebných pro výkon práce – pokud bylo použito k plnění pracovních úkolů, ale **bez souhlasu**, zaměstnavatel za škodu **neodpovídá**.

Zvláštní odpovědnost

Zaměstnavatel odpovídá za škodu na věcech, které se obvykle nosí do práce a které zaměstnanec odložil při plnění pracovních úkolů na místě k tomu určeném nebo obvyklém.

Za věci, které se obvykle do práce nenosí (šperky, rádio) a které zaměstnavatel nepřevzal do zvláštní úschovy, odpovídá do výše 10 tis. Kč.

Ve výplatní den – plat je vyplacen v hotovosti – je za limitní hranici považována celá vyplacená částka.

Za obvyklý dopravní prostředek se nepovažuje osobní automobil.

Odpovědnost zaměstnavatele za škodu při pracovních úrazech a nemocech z povolání

§ 365 zákoníku práce - toto ustanovení upravuje odpovědnost zaměstnavatele do účinnosti zákona o úrazovém pojištění.

Zaměstnavatel odpovídá zaměstnanci za škodu vzniklou pracovním úrazem, jestliže škoda vznikla při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.

Pracovní úraz je poškození zdraví způsobené vnějšími příčinami, které utrpěl zaměstnanec při výkonu práce nebo v souvislosti s ním (*uklouzl na hladké podlaze*).

Pracovním úrazem není úraz, který se zaměstnanci přihodil **na cestě do zaměstnání a zpět**.

Zaměstnavatel odpovídá zaměstnanci za škodu vzniklou nemocí z povolání, jestliže zaměstnanec před jejím zjištěním pracoval u zaměstnavatele za podmínek, za nichž vzniká nemoc z povolání, kterou byl postižen.

Příklad

Učitel se stane ve škole po pracovní době pracovní úraz. Odpovídá zaměstnavatel za škodu?

ANO, škola odpovídá zaměstnanci za škodu vzniklou pracovním úrazem, jestliže k němu došlo při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním. Není rozhodující, zda se úraz stal před nebo po skončení pracovní doby. Hlavní skutečností je, zda k úrazu došlo **při plnění pracovních úkolů** nebo v přímé souvislosti s ním.

Nemoc z povolání

Zaměstnavatel hradí ztrátu na výdělků (při přechodu na méně placenou práci), náklady na léčbu, bolestné, náhradu za ztížené společenské uplatnění, škodu na věcech.

Při úmrtí – náhradu přiměřených nákladů spojených s pohřbem, na výživu pozůstalým a jednorázové odůvodnění pozůstalým.

Právní úprava odpovědnosti za škodu se vztahuje i na vztahy vznikající mezi žáky a studenty a školou či školským zařízením.

Žáci, studenti (i studenti vysoké školy) – **odpovídají škole nebo právnické nebo fyzické osobě** za škodu, kterou jí způsobili při teoretickém nebo praktickém vyučování nebo v přímé souvislosti s ním.

POZOR!

Z škodu, která vznikla žákům ZŠ, ZUŠ, zvláštních škol při vyučování nebo v přímé souvislosti s ním, **odpovídá škola**, při výchově mimo vyučování – např. družina – **odpovídá školské zařízení**.

Učitel bezprostředně sám za škodu neodpovídá, **zásadně odpovídá škola** nebo její zřizovatel. Učitel by odpovídal škole, pokud by způsobil škodu – např. poslal by žáka do lékárny a ten by utrpěl úraz. Odpovídala by sice opět škola, ale škola by mohla chtít po učiteli náhradu škody z titulu jeho zavinění, tedy jeho **obecné odpovědnosti** za škodu způsobenou zaměstnavateli-

Příklad

Student si hrál o přestávce s míčem, při rozmachu rukou praštil do zdi a zlomil si kůstku na dlani.

Úraz je úrazem školním, stal se v době školní výuky i když o přestávce. Předpokládá se, že studenti byli řádně a prokazatelně seznámeni, jak se mají o přestávce chovat, jak chránit bezpečnost svoji a svých spolužáků. Student porušil bezpečnostní pravidla svým chováním, hrát si s míčem ve třídě není dovoleno. O úrazu je nutné sepsat záznam.

Příslušná škola (školské zařízení) odpovídá žákům SŠ za škodu, která jim vznikla porušením právních povinností nebo úrazem při teoretickém nebo praktickém vyučování ve škole nebo v přímé souvislosti s ním.

Studentům vysoké školy odpovídá za škody **příslušná vysoká škola**.

POZOR!

Pro bezpečnost a ochranu zdraví při výchově a vzdělávání dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních má mimořádný význam **výkon dozoru** nad činností dětí, žáků a studentů. Konkrétní úkoly a podrobnosti v péči o bezpečnost a ochranu zdraví a v jejich rámci i úkoly dohledu nad dětmi, žáky a studenty škol a školských zařízení stanoví pro jednotlivé typy škol a školských zařízení obecně platné právní předpisy.

Cílem **Metodického pokynu k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy** (Věstník MŠMT č. 2/2006) je zdůraznit klíčová ustanovení těchto předpisů a doporučit způsob postupu při zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při výchově a vzdělávání dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních.

Kontrolní otázky

1. Co rozumíte pod pojmem prevence rizik?
2. Jaké povinnosti ukládá zaměstnavateli zákoník práce v oblasti BOZP?
3. Může zaměstnavatel zakázat kouření ve všech jeho prostorách?
4. Jaké povinnosti ukládá zaměstnavateli při pracovních úrazech a nemocech z povolání zákoník práce?
5. Jaká práva a povinnosti v rámci BOZP mají zaměstnanci?
6. Jakou odpovědnost za škodu má zaměstnanec v případě obecné odpovědnosti? Jakou v případě zvláštní odpovědnosti?
7. Má zaměstnavatel odpovědnost za škodu? Jakou?

Doporučená literatura

Tomancová, J. a kol.: Základy práva (nejen) pro školy, ISBN 80-7326-110-3, 1. vydání, 2007

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Věstník MŠMT č. 2/2006

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Zákon ze dne 28. ledna 2009, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb. (školský zákon)

Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérovém systému pedagogických pracovníků